

प्रहस्यैव पुनःपुनः । पुनरायासितं तत्र पितरं मातरं पुनः । सक्त्रोघो वर्तते नित्यं वैरकर्मणि सर्वदा । पितरं मारयित्वा तु मातरश्च पुनःपुनः । प्रयात्येवं स दुष्टात्मा पूर्ववैरानुभावतः ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि यस्मात्तुभ्यं भवेत् प्रियम् । जातमात्रः प्रियं कुयप्रादुवात्ये गमनक्रीडनैः । वयः प्राप्य प्रियं कुयप्राप्तातापितोरनन्तरम् । भक्त्या सन्तोषयेत् नित्यं तावुभौ परिपालयेत् । स्नेहेन वचसा चैव प्रियसम्प्राप्तयेन च । मृतौ गुरु समाज्ञाय स्नेहेन-ददते पुनः । आङ्गकर्माणि सर्वाणि पिण्डदानादिकां क्रियाम् । करोत्येवं सुदुःखार्त्तस्तेभ्यो यातां प्रयच्छति । ऋणत्याग्यन्तः स्नेहाक्षिप्योपयति निश्चितः । यस्मात्तुभ्यं भवेत् कान्तं प्रयच्छति न संशयः । पुत्रो भूत्वा सहाप्राप्त्यनेन विधिना किल ४। उदासीनं प्रवक्ष्यामि तवाप्ये द्विज । सास्त्रतम् । उदासीनेन भावेन स देव परिवर्तते । ददाति नैव मृच्छाति न क्रुध्यति न तुष्यति । नैवोपयति संलज्य उदासीनो द्विजोत्तम । तवाप्ये कथितं सर्वं पुत्राणां गतिरीदृशी । यथा पुत्रास्तथा भायप्रां पिता माताश्च वाञ्छवाः । मृत्यास्यान्ते समाख्याताः पशवस्तुरगास्तथा । गजानमहिष्यो दास्यश्च ऋण-सम्बन्धिनस्त्वमी” पाप्मो भूमिख० ११।१२।

तत्रैव १८।२०० सुपुत्रलक्षणं यथा
“पुत्रस्य लक्षणं पुण्यं तवाप्ये प्रवदाम्यहम् । पुण्यप्रसक्तो यस्यात्मा सत्यधर्मरतः सदा । बुद्धिमान् ज्ञानसम्पन्नस्तपस्वी वाग्बिर्दारः । सर्वकर्मसु सन् धीरो वेदाध्ययनतत्परः । सर्वशास्त्रप्रवक्ता च देवब्राह्मणपूजकः । याजकः सर्वयज्ञानां दाता त्यागी प्रियंवदः । विष्णुध्यानपरो नित्यं शान्तो दान्तः सुहृत् प्रियः । शिष्टमातृपरो नित्यं सर्वस्वजनवत्सलः । कुलस्य तारको विद्वान् कुलस्य परिपोषकः । एवं गुणैः सुसंयुक्तः सुपुत्रः सुखदायकः” ।

वैष्णवपुत्रस्य पूर्वपुरुषब्रातृत्वं यथा “वैष्णवो यदि पुत्रः स्यात् त्रायते हि स पूर्वजान् । पितृनधस्तनान् वंश-स्तारयति च पावनाः” कुपुत्रजनने पितृणां नरकगमनं यथा “तथा यदि कुपुत्रः स्यात्तेन सज्जन्ति पूर्वजाः । सुघोरे नरके दीनाः शपन्ति च सङ्कुलः । यथा जले कुल्लेन तरन्मज्जति मूढधीः । तथा पिता कुपुत्रेण तमस्यन्दे निमज्जति । जातमात्रे कुले जन्तो संशरन्ति पितामहाः । किमेषोऽधो नयेद्विज्ञानूर्ध्वं वा वैष्णवो भवन्” । शलग्नावधिके पञ्चमस्थाने नील० ता० वर्णका-

लीने ४४४मभेदे च । पुत्रसहस्रशब्दे दशप्रभम् ।
पुत्रक पु० पुत्र+अनुकम्पायां संज्ञायां वा कन् स्वार्थे क वा । अनुकम्पितपुत्रे २पुत्रमात्रे च अष्टापदे ३शरभे पशुभेदे पु० स्त्री० । ४धूत्ते ५शैलभेदे ६दृक्भेदे च मेदि० ७पतङ्गे दक्षतुकम्पप्रजने च शब्दरत्ना० ।

पुत्रकन्दा स्त्री पुत्र इव स्निग्धत्वात् कन्दोऽस्याः । लक्ष्मणाकन्दायां राजनि० ।

पुत्रका स्त्री पुत्र इव कायति कै-क । औरसतुल्यायां पुत्रिकायां शब्दरत्ना० । [भिलाषयुक्ते ।

पुत्रकाम त्रि० पुत्रं कामयते कामि-अच् उप० स० । पुत्रा-पुत्रकाम्या स्त्री आत्मनः पुत्रमिच्छति पुत्र+काम्यच्-भावे अ । आत्मनः पुत्रेच्छायाम् भट्टिः १।४२ [६।१।१।

पुत्रकथ पु० कर्त्त० भावे थक् इत् । पुत्रस्योत्पादने ऋ० ५। पुत्रघ्नी स्त्री पुत्रं हन्ति हन-टक् । सुश्रुतीकते योनिरांगभेदे “स्थितं स्थितं हन्ति गर्भं पुत्रघ्नी रक्तसंज्ञवात्” ।

पुत्र(त्त)जग्धो स्त्री पुत्रो जग्धोयथा ङीप् । “वा हतजग्धयोः” वार्त्ति० तकारस्य वा द्वित्वम् । पुत्रभक्षणकर्त्त्यां स्त्रियां तथा पुत्र(त्त)हतीशब्देऽपि वा तस्य द्वित्वं ङीप् च । सा च पुत्रहन्त्यां स्त्रियां स्त्री ।

पुत्रजीव पु० पुत्रं गर्भं जीवयति जीव-अच् उप० स० । (जिंयापुता) वृत्ते “पुत्रजीवो हिमो वृष्यः स्नेहदो गर्भजीवनः । चक्षुष्यः पित्तशमनः दाहतृष्णानिवारकः” राजनि० “पुत्रजीवो शुरुवार्त्तकारी वृक्षो मतो बुधेः । मृष्टमूलमलः खादुः पटुः कटुरपि स्रुतः” भावप्र० । [पुत्रजीववृत्ते रत्नमा० ।

पुत्रजीवक पु० पुत्रं गर्भं जीवयति जीव+वा० श्व० लृ । पुत्रदा स्त्री पुत्रं गर्भं ददाति सेवनात् दा-क । १बन्ध्या-कर्कश्यां २लक्ष्मणाकन्दे च राजनि० गर्भधारके त्रि० ।

पुत्रदात्री स्त्री पुत्रं ददाति दा-तृच् ङीप् । मातृवे प्रसिद्धताभेदे “पुत्रदात्री वातकफकटूष्णनाशिनी मता । सुरभिः सर्वदा पथ्या बन्ध्यादोषविनाशिनी” राजनि० ।

पुत्रपौत्र न० भवाद्यादि० समा० द्व० । पुत्रपौत्रयोः समाहारे तदनुभवति ख । पुत्रपौत्रोप्यपुत्रपौत्राभ्यामिति भट्टिः ५।१५। [राजनि० २पुत्रदातृमात्रे त्रि० ।

पुत्रप्रदा स्त्री पुत्रं प्रददाति प्र+दा-क । १अविद्यायां क्षुभभेदे पुत्रप्रिय पु० इत् । खगभेदे भा० व० १०८६० ।

पुत्रभद्रा स्त्री पुत्रस्य भद्रं यस्याः ५०० । बृहज्जीकृत्याम् लतायां राजनि० ।